

Міністерство освіти і науки України
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

Національний університет «Кієво-Могилянська академія»
Національний університет «Львівська політехніка»
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
Херсонський державний університет
Управління освіти і науки
Сумської обласної державної адміністрації
Глухівський міський відділ освіти
Відділ освіти Глухівської районної державної адміністрації

ЗБІРНИК СТАТЕЙ
III Всеукраїнської науково-практичної конференції
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ»

Глухів (10-11 листопада 2016 року)

Коробка Л. М. Підвищення адаптаційного потенціалу спільноти в процесі адаптації до умов і наслідків воєнного конфлікту	87
Король В. С. Роль навчальних та професійних інтересів при підготовці психологів у вищій школі	91
Кравченко О. Д. Мотиваційні характеристики розвитку професійної готовності майбутнього педагога	95
Кривопишина О. А. Гендерні відмінності розвитку емоційно-негативного стану ревнощів особистості юнацького віку	99
Кулеша-Любінець М. М., Барабашова А. П. Психологічне благополуччя підлітків, переселених із зони збройного конфлікту	104
Маланьїна Т. М. Соціальний інтерес як професійно значимий мотив практичної діяльності психолога.....	108
Мисник С. О. Особливості спілкування юнаків у період переживання вікової кризи.....	112
Носова І. Є. Психологічні особливості дослідження вікових криз	115
Панченко О. І. Методи підвищення стресостійкості	118
Поліщук В. М. Парадокси молодшого шкільного віку, або про його справжні вікові межі.....	122
Поліщук О. В. Дельфінотерапія як метод реабілітації.....	124
Поліщук С. А. Практичні аспекти психологічного супроводу переживання особистістю кризових ситуацій.....	126
Помилуйко В. Ю. Вікові кризи в дорослому віці.....	129
Рашковська І. В. Діагностика та профілактика конфліктних ситуацій як один з найважливіших напрямів роботи психолога в школі.....	133
Рябко Ю. В. Формування критичного мислення у студентів як стратегічне завдання психологічної служби вищого навчального закладу...	137
Тарасова Т. Б. Особливості методики психологічної освіти педагогів	142
Ткаченко Н. М. Імідж вчителя іноземної мови як соціально-психологічний феномен і предмет наукового дослідження.....	148
Цінько С. В. Розуміння усного повідомлення як психологічний процес ...	151
Шейко Г. Д. Дослідження феномена «толерантності» у майбутніх педагогів	154
НАШІ АВТОРИ	159

Одним із важливих психологічних механізмів розвитку професійного «Я» педагога є сформована рефлексія типу «вміння вміти» стосовно різних практичних ситуацій і професійних задач, які покликаний вирішувати сучасний учитель. Це ставить вимогу створення таких умов навчання, які б забезпечували активно-діяльне включення студентів у різноманітні професійні ситуації (реальні чи змодельовані). Моделювання професійних ситуацій повинно враховувати, по-перше, специфічні завдання діагностики, ціле покладання, планування, практичного вирішення й аналізу результатів будь-якої педагогічної задачі в конкретних умовах діяльності вчителя [2]. По-друге – забезпечувати рефлексивне осмислення студентами перетворення складної проблемної ситуації в результаті спеціально організованих дій, на основі строгої регламентації рольових і міжособистісних взаємовідношень. По-третє, сприяти створенню ситуацій успіху їх виконання, що забезпечує формування у студентів позитивного образу «Я – майбутній вчитель». Інтер'єрна узгодженість образу «Я» і образу «професіонала», при умові сформованої у студентів педагогічної мотивації, є свідченням того, що особистісно значущими для них є не тільки діяльнісно-рольові, а й суб'єктивно-лінійні характеристики професії вчителя.

Література

1. Митина Л. М. Психология труда и профессионального развития учителя / Л. М. Митина. – М.: Академия, 2004. – 320с.
2. Моделирование педагогических ситуаций / Ю. Н. Кулюткин, Г. С. Сухобская. – М.: Педагогика, 1981. – 120с.
3. Полякова Т. С. Анализ затруднений в педагогической деятельности начинающих учителей / Т. С. Полякова. – М.: Педагогика, 1983. – 128с.
4. Рубинштейн С. Л. Проблемы общей психологии/ С. Л. Рубинштейн. – М.: Педагогика, 1973. – 424с.

Кривопишина О. А.

УДК 159.922

ГЕНДЕРНІ ВІДМІННОСТІ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНО-НЕГАТИВНОГО СТАНУ РЕВНОЩІВ ОСОБИСТОСТІ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ

З'ясовано сутність та зміст поняття «ревнощі»; емпірично виявлено відмінність взаємозв'язку між розвитком індивідуальних особливостей (рівень самооцінки, рівень тривожності, тип темпераменту) та рівнем розвитку емоційно-негативного стану ревнощів відповідно до гендерних відмінностей особистості юнацького віку.

Ключові слова: гендерні відмінності, емоційно-негативний стан ревнощів, самооцінка, тривожність, темперамент, індивідуальні особливості.

На сучасному етапі розвитку психології до кола дослідницької уваги ввійшли феномени, що до недавнього часу перебували на периферії

наукового аналізу. Феномен ревнощів привертав увагу філософів, письменників, поетів, починаючи з глибокої давнини до сьогодення (Соломон, Ф. Ларошфуко, У. Шекспір, М. Ю. Лермонтов, Ю. Оленин, С. Вапняк, М. Веллер та ін.). Проблемою дослідження феномена ревнощів займалися такі вчені як Е. П. Ільїн, О. Г. Прохорова, Г. Ю. Айзенк, Бу Ларсен, Ді Стен та інші. Науковці намагалися визначити різницю між ревнощами і заздрістю, причини виникнення ревнощів (П. Тітельман, Г. Клентон і Л. Сміт, Е. Хетфілд і Г. Уолстер).

Дослідники відзначають, що при вивченні в межах психології феномен ревнощів є вкрай складним, і, в першу чергу, це пов'язано з необхідністю вибору системи понять і категорій, за допомогою яких можна визначити зміст, види, джерела формування, характеристики прояву і функції досліджуваного явища.

У працях сучасних психологів як вітчизняних, так і зарубіжних поняття «ревнощі» вживається для позначення дуже різноманітних, проте водночас тісно пов'язаних переживань. З точки зору представників психоаналізу ревнощі – це афективний стан, що передбачає наявність почуття любові і заснований на прагненні до володіння об'єктом любові [1]. У тлумачному словнику Д. М. Ушакова ревнощі визначаються, по-перше, як пристрасна недовірливість, болісний сумнів у чийсь вірності, в любові, в повній відданості, по-друге, як боязнь чужого успіху, побоювання, що інший зробить краще, болісне бажання безроздільно володіти чим-небудь; по-третьє, як старанність, завзяття [5].

Сучасні дослідники визначають поняття ревнощі як індивідуальний емоційно-негативний стан особистості, що належить до сфери власницьких домагань [1].

У психологічному аспекті ревнощі є самостійним видом установки ставлення до світу й до себе, сутність якого полягає у відповідності емоційного переживання до попереднього оцінювання стимулу за його значущістю, співвідношенням упевненості у власній достатності та цінності і впевненості в навколишньому світі [6].

З точки зору дослідників, ревнощі невідривно пов'язані з такими проявами як страх, гнів, невпевненість у собі, і навіть заздрість. Також виникненню ревнощів сприяє набута в юнацькі роки установка на ймовірність зради в майбутньому, хибні уявлення про міжособистісні відносини, і як наслідок – виникнення почуття ревнощів. Таким чином, ревнощі – це свого роду несвідомий прояв своїх слабкостей [2, 3, 4].

На підставі розглянутих теоретичних положень визначено основні суб'єктивні причини або чинники, що впливають на виникнення почуття ревнощів: невпевненість у собі; залежність від партнера; боязнь втратити владу; підозрілість і недовіра.

Нами було припущено, що інтенсивність проявів емоційно-негативного стану ревнощів детермінована такими індивідуальними психологічними особливостями особистості: типом темпераменту,

властивостями характеру (підозрілість, егоїзм, занижена самооцінка, підвищена тривожність, боязнь втрати), установкою на певний тип любові, а також гендерними відмінностями особистості.

Мета емпіричного дослідження: визначення гендерних відмінностей розвитку емоційно-негативного стану ревнощів особистості юнацького віку. Одним із завдань було виявити взаємозв'язок розвитку індивідуальних особливостей особистості (рівень самооцінки, рівень тривожності, тип темпераменту) з рівнем розвитку емоційно-негативного стану ревнощів з урахуванням гендерних відмінностей.

З метою дослідження гендерних відмінностей рівня розвитку емоційно-негативного стану ревнощів особистості юнацького віку вибрано експериментальну групу осіб, які складають загальну вибірку 100 респондентів, віком 18-21 рік: 50 осіб жіночої статті (далі група А) та 50 осіб чоловічої статті (далі група В).

На констатувальному етапі дослідження, з метою виявлення рівня розвитку індивідуальних особливостей, зокрема рівня тривожності, рівня самооцінки, типу темпераменту та рівня розвитку емоційно-негативного стану ревнощів респондентів, проведено діагностику за такими методиками: анкета діагностики проявів ревнощів «Чи ревниві ви?» (О. А. Кривописина, Т. В. Лаврикович); «Визначення типу темпераменту» (Г. Айзенк); «Самооцінка особистості старшокласника» (Л. А. Головей, Е. Ф. Рибалко); «Шкала тривожності» (Тейлор, адаптація М. М. Пейсахова).

За результатами аналізу анкети на виявлення рівня розвитку емоційно-негативного стану ревнощів респондентів групи А та групи В отримано такі дані: із 50 респондентів групи А 48 % мають високий рівень розвитку, 40 % – середній рівень, 12 % – низький рівень. У респондентів групи В спостерігаються такі результати: 48 % – високий рівень емоційно-негативного стану ревнощів, 24 % – середній рівень, 28 % – низький рівень.

Відповідно можна зробити висновок, що в респондентів жіночої статі спостерігається вищий рівень розвитку емоційно-негативного стану ревнощів, ніж у респондентів чоловічої статі, тобто виявлено гендерні відмінності рівнів розвитку емоційно-негативного стану ревнощів групи А і групи В.

Це можна пояснити більшою емоційністю жіночої статі, здатністю до фантазування, невпевненістю в собі, вищою тривожністю та чутливістю.

За результатами визначення рівня розвитку самооцінки виявлено: у респондентів групи А та респондентів групи В переважає низька самооцінка, відповідно 44 % та 52 % (див. Табл.1). Це свідчить про нереалістичні уявлення про себе і є наслідком того, що особистості в юнацькому віці ще не повністю сформували своє бачення світу і не розвинули адекватне сприймання себе як особистості відповідної статі.

Таблиця 1

Рівень самооцінки респондентів з урахуванням гендерних різниць

Рівень самооцінки	Респонденти (всього осіб)	%	Дівчата	%	Хлопці	%
високий	28	28%	20	40%	8	16%
середній	28	28%	12	24%	16	32%
низький	44	44%	18	36%	23	52%
разом	100	100%	50	100%	50	100%

За результатами дослідження рівня розвитку тривожності виявлено, що в респондентів групи А переважають середній (44 %) та високий (36 %) рівень особистісної тривожності; в респондентів групи В осіб з високим рівнем тривожності – 24 %, із середнім – 48 % (див. Табл.2). Таким чином, виявлено, що в респондентів чоловічої та жіночої статі переважає середній та високий рівень тривожності, що відповідно впливає на рівень прояву емоційно-негативного стану ревнощів особистості юнацького віку.

Таблиця 2

Рівень тривожності респондентів з урахуванням гендерних різниць

Рівень тривожності	Респонденти (всього осіб)	%	Дівчата	%	Хлопці	%
високий	36	36%	24	48%	12	24%
середній	44	44%	20	40%	24	48%
низький	20	20%	6	12%	14	28%
разом	100	100%	50	100%	50	100%

З метою визначення гендерних відмінностей розвитку рівня емоційно-негативного стану ревнощів проведено кореляційний аналіз респондентів групи А та групи В. Виявлено зв'язки на трьох рівнях значущості $p < 0,05$, $p < 0,01$, $p < 0,001$, за коефіцієнтом кореляції Пірсона.

Кореляційний аналіз гендерних відмінностей показав такі результати: серед кореляційних зв'язків найсильніший зв'язок на рівні значущості $p = 0,001$. Високий рівень прояву емоційно-негативного стану ревнощів спостерігаються в юнаків з флегматичним типом темпераменту і низькою самооцінкою; у дівчат з холеричним типом темпераменту, високою самооцінкою, високим рівнем тривожності. Виявлено кореляційний зв'язок на рівні значущості $p = 0,001$ у юнаків із середнім рівнем прояву емоційно-негативного стану ревнощів з наявністю низького рівня самооцінки. У групі А не спостерігається тісних зв'язків на середньому рівні прояву емоційно-негативного стану ревнощів. Низький рівень прояву емоційно-негативного стану ревнощів спостерігається в юнаків із середнім рівнем самооцінки, середнім рівнем тривожності. У дівчат із сангвінічним типом темпераменту та низькою тривожністю.

Експериментально виявлено, що певний тип нервової системи респондентів корелює з особливостями розвитку гендерних різниць емоційно-негативного стану ревнощів. Респонденти з холеричним типом темпераменту мають високий рівень прояву емоційно-негативного стану ревнощів. Респонденти із сангвінічним типом темпераменту мають середній рівень прояву емоційно-негативного стану ревнощів. Респонденти з флегматичним типом темпераменту мають середній рівень емоційно-негативного стану ревнощів з тенденцією до високого. Респонденти з меланхолічним типом темпераменту мають високий рівень прояву емоційно-негативного стану ревнощів. Меланхоліки досить замкнуті в собі особи, ревнощі вони переносять в собі, при чому, причину зради вбачають у собі.

Існує тісний зв'язок між рівнем самооцінки і проявом емоційно-негативного стану ревнощів. Виявлено, що низький рівень самооцінки респондентів впливає на високий рівень прояву емоційно-негативного стану ревнощів. Респонденти з низьким рівнем самооцінки часто недооцінюють себе, страждають від комплексу неповноцінності, тому вони частіше за інших знаходять причини для ревнощів. Респонденти з високим рівнем самооцінки також здатні до високого прояву емоційно-негативного стану ревнощів, це пов'язано з більшою впевненістю в собі, власних силах. В осіб з високою самооцінкою часто проявляється егоїзм, деспотизм, прагнення володіння своїм партнером як своєю власністю. Респонденти з високим рівнем тривожності відповідно проявляють високий рівень емоційно-негативного стану ревнощів, оскільки такі люди знаходяться в постійній тривозі, оскільки не впевнені у власних можливостях.

Висновки. Емпірично виявлено наявність взаємозв'язку розвитку індивідуальних особливостей (рівень самооцінки, рівень тривожності, тип темпераменту) з рівнем розвитку емоційно-негативного стану ревнощів відповідно до гендерних відмінностей особистості юнацького віку.

Література

1. Ильин Е. П. Эмоции и чувства / Е. П. Ильин – СПб. : Питер, 2002. – 752 с.
2. Лаврикович Т. В. Експериментальний аналіз чинників впливу на формування емоційно-негативного стану ревнощів / Т. В. Лаврикович, О. А. Кривопишина // Проблеми та перспективи розвитку забезпечення безпеки життєдіяльності. Зб. наук. праць між нар. наук. – практ. конф. курс. і студ. – ЛДУ БЖД, 2013. – 266 с.
3. Лаврикович Т. В. Особливості прояву негативного стану ревнощів в залежності від психотипу особистості / Т. В. Лаврикович, О. А. Кривопишина // Проблеми та перспективи розвитку забезпечення безпеки життєдіяльності. Зб. тез доповідей Міжнар. наук. – експерт. конф. молодих вчених, курсантів та студентів, ЛДУ БЖД, 2014. – 416 с.
4. Лаврикович Т. В., Кривопишина О. А. Психологічний аналіз чинників впливу на формування емоційно-негативного стану ревнощів / Т. В. Лаврикович, О. А. Кривопишина // Збірник статей VI всеукраїнської

науково – практичної конференції «Особистість в екстремальних умовах»: [м. 2ч.] – Ч. II. [за ред. О. А. Кривопишиної, Б. І. Шуневича]. – Львів : ЛДУ БЖД, 2013. – 150 с.

5. Мак-Вільямс Н. Психоаналитическая диагностика: понимание структуры личности в клиническом процессе / Пер. с англ. – М. Независимая фирма «Класс», 2001. – 480 с.

6. Фельдштейн Д.И. Хрестоматия по возрастной психологии / Д.И. Фельдштейн : [изд. 2-е, доп.]. – М. : Институт практической психологии, 1996. – 304 с.

Кулеша-Любінець М. М., Барабашова А. П.

УДК 159.92

ПСИХОЛОГІЧНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ПІДЛІТКІВ, ПЕРЕСЕЛЕНИХ ІЗ ЗОНИ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

На основі емпіричного дослідження визначено особливості психологічного благополуччя підлітків, переселених із зони збройного конфлікту. З'ясовано, що третина опитаних підлітків-переселенців не почуввають себе психологічно благополучними.

Ключові слова: психологічне благополуччя, критерії психологічного благополуччя, підлітки-переселенці.

В умовах сучасного життя перед людиною постає безліч різних випробувань, які їй необхідно долати кожного дня. Особливо важко це робити підліткам, адже необхідність подолання труднощів повсякденного життя (проблеми з навчанням, спілкуванням з іншими людьми тощо) пов'язане в них зі значними змінами в самосвідомості, фізичному Я-образі, спрямованості тощо. З огляду на це, особливою категорією є підлітки, які стали безпосередніми учасниками трагедії на Сході нашої країни і змушені були переїхати із зони збройного конфлікту.

На червень 2015 року в Україні нараховувалося більше мільйона вимушених переселенців, із них 330 тис. дітей до 18 років [2]. Ці люди змушені покидати власні домівки, переселятися до нових міст та областей, часто на невизначений термін, знайомитись із новими людьми, ходити до інших шкіл та ін. Тому важливим для педагогів, психологів, батьків підлітків-переселенців є знання рівня їх психологічного благополуччя в нових умовах життя.

Дослідженням феномену психологічного благополуччя займалися вітчизняні та зарубіжні вчені: Б. Ананьєв, А. Аргайл, Н. Бредберн, Ш. Бюлер, Р. Вінховен, А. Вотермен, М. Гасюк, І. Горбаль, О. Гринів, Н. Каргіна, О. Князева, С. Карсканова, Л. Козьміна, П. Левінсон, М. Норман, О. Осадько, Е. Позднякова, Е. Раян, К. Ріфф, М. Селігмен, Т. Фесенко, Т. Шевеленкова, О. Ширяєва та ін.